



23 – 27 KASIM 1998
ANKARA HILTON OTELİ

**“DİNİ KONULARDA TOPLUMUN AYDINLATILMASI VE
DİNİN FARKLI YORUMLANMASINDAN KAYNAKLANAN
PROBLEMLER VE ÇÖZÜM YOLLARI”**

**KOMİSYONU
BİLDİRİLERİ**

KONU: DİN VE LAİKLIK, AKIL VE VAHİY

Ali AKIN

Müşavir

Bugün dünyada bir buçuk milyar nüfusa yakın bir İslam dünyası vardır. Müslümanlar, 1970'lerde dünya nüfusunun yüzde 15.3'ünü oluştururken, 2025 yıllarında bu oranın yüzde 23.7'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dünyadaki Hristiyanlar ise, 1970'lerde dünya nüfusunun yüzde 33.7'sini oluştururken, 2025 yıllarında bu oranı yüzde 36.8'e yükselteceklerdir.

İslam dünyası 56 bağımsız ülkeden oluşmaktadır. Bu ülkeler arasında, İslamın öngördüğü birlik ve dayanışma mevcut değildir.

Kur'an-ı Kerim'in nüzûl itibarıyla birinci ve ikinci sûrelerinin başında okumanın emredilmesi ve kalemin kutsallığına yemin edilmesi, İslamın okuma-yazmaya nedenli büyük önem verdiği pek açık bir kanıttır. Ancak İslam ülkelerinin, bu ilahi emri, nedenli ihmal ettiklerinin sonuçları meydandadır. Nitekim İslam Ülkeleri içinde en iyi durumda olan Türkiye'de bile ortalama kişi başına düşen eğitim süresi üç yıl iken gelişmiş Batı ülkelerinde ise bu süre on iki yıldır.

İslamda çalışmanın önemi bunca vurgulanmış ve güçlü mü'minin on kişi, güçsüz mü'minin de iki kişi kadar çalışkan ve üretken olma zorunluluğu belirtilmişken, bütün İslam dünyasının toplam üretimi dörtte biri bile değildir.

İslam ülkelerinin bu hazin manzarası, kaynak

yetersizliğinden değildir. Nitekim petrol ihraç eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEK'in) 13 üyesinden onu müslüman ülkelerdir.

İslam ülkelerinin ve özellikle Türkiye'mizin, değerlendirilmeyi bekleyen yüksek potansiyelleri vardır.

Kur'an-ı Kerim'de, insanın, dünyadan nasibini ihmal etmemesi emredilirken, İslam ülkeleri içinde zengin ülkeler sınıfına giren bir tek ülke olmadığı gibi, görece yüksek yaşam standardına sahip ülkeler içinde de bir tek İslam ülkesi yoktur. Bir kaç küçük petrol ülkesi dışında, orta yaşam standardına sahip olan tek ülke de Türkiye'dir. Ancak Türkiye'de kişi başına düşen ulusal gelir 3 bin dolayında iken, gelişmiş Batı Ülkelerinde bu ulusal gelir, 20 doların çok üzerindedir.

Kur'an-ı Kerim'de adaletin önemi bu kadar vurgulanmış iken, adaleti en güzel biçimde anlatan ayet de, Cuma hutbelerinin sonunda okunurken, İslam ülkeleri, dünyada adaletin pek az uygulama gördüğü, gelir dağılımının en bozuk olduğu ülkeler içinde bulunmaktadır.

Ancak İslam dünyasının ve Türkiye'nin, çağdaş uygarlık yarışında gelişmiş ülkelerin gerisinde kalması, bir asırlık olay değildir. Türkiye, Cumhuriyet döneminde sorunlarına büyük ölçüde isabetli teşhisler koyduğu ve bu yolda büyük mesafeler aldığı halde gelişmiş ülkelerle arasındaki açığı kapatamadığı gibi, 30-40 sene önce gerisinde bulunan bazı ülkeler de, Türkiye'nin önüne geçmişlerdir. Bu da, Türkiye'nin henüz tam olarak, kendisinden beklenen performansı yakalayamadığını

göstermektedir.

Türkiye'nin ve bütün İslam dünyasının sorunları, Akılcı İslam anlayışı yerine Nakilci İslam anlayışının hakim olmasından kaynaklanmaktadır. Bu da çok eskilere dayanmaktadır. Magne Carta'nın ilanıyla 13. asrın ilk çeyreğinde başta İngiltere olmak üzere Batı ülkelerinde modern demokrasiye geçilirken ve fikir üretme hürriyeti getirilirken, İslam ülkelerinden zaten mevcut olan içtihat hürriyeti ve fikir üretme serbestisi, 1220'lerde tamamen kaldırılmıştır. Bu tarihten itibaren İslam dünyasına Nakilcilik hakim olmuştur. Artık yeni içtihat ve yorumlar yapılmayacak, eski müctehit ve yorumcuların içtihat ve yorumları kıyamete dek geçerli sayılacak ve gelişen dünyanın yeni meselelerine yeni yorumlar getirilemeyeceği gibi, sebep ve gerekçesi tamamen ortadan kalkmış içtihatlar da birer değişmez hüküm olarak kabul edilecek ve Kur'an âyetleri ile hadislere de yeni bir yorum ve açıklama getirilmeyecektir.

Ne gariptir ki, Dört Büyük Halife devrinde, Sahabe'nin şûra meclisi müellefe-i kulûb'e artık sadaka mallarından yardım yapılmaması, kadın boşama hükmünde, bir mecliste bile olsa üç talakın artık eskisi gibi bir talak değil, fakat üç talak olarak geçerli olması ve fethedilen Irak topraklarının eskisi gibi askere dağıtılmaması örneklerinde olduğu gibi, âyet hükümlerinin bile sebep ve gayesi gözönüne alınırken ve içtihat döneminde, Ebu Hanife'nin, kimisine göre 200 ve kimisine göre de 400 hadisin zahirine muhalif içtihatlarda bulunurken, Nakilcilik pençesine düşüldükten sonra âyet ve hadis değil, müctehitlerin geçici içtihatlarına karşı çıkmak bile sapkınlık olarak

vasıflandırılmaya başlanmıştır. Nitekim bu taassubların meydana getirdiği öfke ile, Akaid kitaplarında "Mu'tezile'nin, tevhid inancında durumları Mecûsi'lerden daha kötüdür" denilmiş ve Fıkıh kitaplarında da: "içtihatlarında, inkâr halindeki sulhu kabul etmeyen imam Şâfiî'nin insanlar arasına soktuğu düşmanlık ve nefret, şeytanı insanlar arasına soktuğu düşmanlık ve nefretten daha büyüktür denilmiştir. Ve aralarında Gazali, İbni Teymiyye ve Hafız el-İraki'nin aralarında buldukları bazı âlimler, Şia'nın şiar edindikleri sünnetlerin terk edilmesinin daha uygun olduğunu savunmuşlardır. Şia'ya benzememek için Peygamber'in Sünnetlerini terk etmek, taassubun ne dereceye vardığına pek açık bir kanıttır.

Akılcılara karşı, devlet yöneticileri, tarikatçılar ve Makilci fıkıhçılar işbirliği yapmışlardır.

Nakilci fıkıhçılar, mezheb taassubu yüzünden Akılcılara karşı cephe almışlardır. Bu mezheb, mutaassıplarına göre, kendi mezheb imamları, kıyamete dek aşılmaz emsalsiz âlimlerdir. Bunlar, ilimde olduğu gibi takvada da zirveye çıkmış ve bu sayede bir çok manevi kazanımlar elde etmişlerdir. bu kazanımları, içtihatlarında isabetsizliğe düşmelerini önlemiştir.

Tarikatçılıkta, kafa gözüne karşı kalb gözü (basiret), kesbi ilme karşı vehbi ve ledünni ilim, ve ilmi delile karşı da keşif ve keramet ileri sürülmekte ve ölçüt olarak da bunlar kabul edilmektedir. Bundan dolayı tarikatler, Akılcı İslama şiddetle karşı çıkmışlardır. Ancak bunların Nakilciliği mezheb taassubuyla sınırlı kalmayıp buna bir de tarikat taassubu eklenmektedir.

Tarikatların hepsi, Akılcı İslama karşı işbirliği halinde olmakla beraber kendi aralarında da çok çeşitlilik arzederler. Bunların İslami yaşamları, şeyhlerinin hal ve hareketlerini taklit etmekten ibarettir. Ancak şeyhlerinin kendilerine özgü bir takım halleri vardır ki, onlar, o hallerde şeyhlerini taklit edemezler. Bu da genellikle, şeyhlerinin, kendilerince bir hikmete dayalı olarak dini kuralları ihlal etme halleridir. Mürit, şeyhini bu gayri İslami ve gayri ahlaki hallerde görse de, tarikatın vazgeçilmez üç prensibi olan ihlas, teslimiyet ve muhabbet vasıflarını şeyhine karşı yine muhafaza edecektir.

İbni Cevzi ve Şarâni'nin Tabakatları gibi kitaplar, evliyanın menakıbı bağlamında sayısız gayri İslami ve gayri ahlaki hikaye örnekleriyle doludur.

Tarikatlerde şeyhler, Allah'ın, kendilerine bahsettiği kudret ve insaniyetle, dünyada mensuplarını maddi ve manevi fenalıklardan korurlar, onlar sağlam bir imanla Allah'ın huzuruna gönderirler ve kıyamet gününde de başışlanmalarını temin ederler. Bu inancı da, İslamın öngördüğü katıksız tevhid inancıyla bağdaştırmak pek kolay değildir.

İslam tarihinde özellikle Miladi 11. asrın ikinci yarısından itibaren devlet yöneticileri, Nakilcilerden yana tavır koymuşlar ve gitgide şiddetlenen bir mücadele ile, Akılcıları tarih sahnesinden tamamen silip atmışlardır. Cumhuriyete değin, bütün yöneticiler, tarikatleri büyük bir özenle himaye etmişler ve şeyhlerin saltanatını kendi saltanatlarının teminatı olarak gördüklerinden, İslam dünyasının geri kalmışlığına, sebeplerin hep başka

tarafllarda aranmasını istemişlerdir.

Cumhuriyetçiler, hastalık kaynağını tespit ederek âtıl insanlar yuvası ve İslama zıt inançların barınağı olan bu kurumları tamamen tasfiye etmek başarısını göstermişlerdir. Ancak Cumhuriyetçilerin başlattığı bu hayırlı hareket, tam olarak başarıya ulaşamamıştır. Çünkü o dönemde Akılcı İslam anlayışını halka anlatacak uzman din adamları bulunmadığından, bu hareket sebebiyle meydana gelen boşluklar doldurulamamıştır. Günümüzde çokça üzerinde durulan laiklik kavramından Cumhuriyetçilerin kastettiği, Akılcı İslam anlayışından başka bir şey değildir. Günümüzde yetişmiş olan uzman din adamları, bu yönde halkımızı aydınlattığı takdirde, İslam dünyası, gerçek İslamı yakalamış ve asırlar boyu aşamadığı bütün engelleri aşmış olacaktır.